C/2025/774

11.2.2025.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums

Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai "*RESTORE* – Reģionālais ārkārtas atbalsts rekonstrukcijai, ar ko groza Regulu (ES) 2021/1058 un Regulu (ES) 2021/1057"

(COM(2024) 496 final – 2024/0275 (COD))

(C/2025/774)

Galvenais ziņotājs: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Savienības Padome, 14.11.2024. Eiropas Parlaments, 25.10.2024.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 164. pants, 175. panta 3. punkts, 178. pants un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	4.12.2024.
Plenārsesija Nr.	592
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	138/0/0

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK pauž nepārprotamu solidaritāti ar un atbalstu cilvēkiem, kurus smagi skārušas nesenās dabas katastrofas Centrāleiropā, Austrumeiropā un Dienvideiropā. Kad klimata katastrofas skar ES reģionus, Eiropa ir spēcīgāka, ja tā turas kopā un ir vienota.

1.2. EESK atzīmē, ka diemžēl jau izpaužas klimata pārmaiņu un resursu trūkuma sekas. Tāpēc mums jāpielāgojas realitātei, kādu mēs vēl neesam pieredzējuši. ES ir pamatoti apņēmusies nepieļaut situācijas pasliktināšanos, taču mēs neesam gatavi neparedzētām klimata ārkārtas situācijām, enerģētikas krīzēm un dabas katastrofām.

1.3. Klimata krīze ir sistēmiska problēma, kas sniedzas pāri robežām, un tas nozīmē, ka vajadzīgas sistēmiskas pārmaiņas mūsu ekonomikas darbībā un ka ir svarīgi, lai valdības apņemtos rast sistēmiskus risinājumus, nevis tikai novērst problēmas simptomus.

1.4. EESK uzskata, ka šādu dabas katastrofu sociālo, teritoriālo un ekonomisko seku mazināšanai būs vajadzīgi vienkārši un efektīvi pasākumi, kas veicami nekavējoties. ES reģionos būs jāveic plaši atjaunošanas darbi, lai atgūtos no šīm katastrofām.

1.5. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumā ierosinātās iespējas rīkoties elastīgi, lai atbalstītu skartās valstis, ņemot vērā dabas katastrofu smago un ilglaicīgo ietekmi uz ES reģionu sociālo un ekonomisko struktūru.

1.6. EESK pauž atbalstu kohēzijas politikai kā ES ilgtermiņa ieguldījumu instrumentam, vienlaikus atzīstot, ka ārkārtējas dabas katastrofas var apdraudēt tās ilgtermiņa attīstību.

1.7. EESK uzsver, ka kohēzijas politikas pamatprincips "nevienu cilvēku un nevienu reģionu neatstāt novārtā" joprojām ir pamatots un spēkā esošs un ka partneri, proti, pilsoniskā sabiedrība ir gatava turpināt darbu šā principa īstenošanā ar stabilas ES ieguldījumu politikas palīdzību.

1.8. Nesen pieņemtajā rezolūcijā "Nevienu nedrīkst atstāt novārtā! Par iekļaujošu un līdzdalīgu kohēzijas politiku sociālās, ekonomiskās un teritoriālās kohēzijas atbalstam" ([1]) EESK uzsvērti un skaidri norāda uz kohēzijas politiku, kas ir svarīgākā ES ilgtermiņa ieguldījumu politika reģionālās, ekonomiskās un teritoriālās nevienlīdzības mazināšanai.

1.9. EESK uzskata, ka Eiropas Savienībai ir vajadzīgs jauns, stabils un noturīgs finansēšanas mehānisms, kam jābūt pielāgojamam, elastīgam un gatavam reaģēt uz jaunām krīzēm turpmākajos gados un desmitgadēs. Ļoti svarīgi, lai šis mehānisms, kura darbība ir vairāk vērsta uz ātru un steidzamu reaģēšanu, būtu saskaņots ar ES visaptverošo klimata, vides un enerģētikas politiku; tas dos iespēju ilgtermiņā samazināt atkarību no ārkārtas pasākumiem un aizsargāt gan cilvēci, gan arī dabu.

1.10. EESK mudina Eiropas Komisiju cieši sadarboties ar dalībvalstīm, vietējām pašvaldībām un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, lai iespējami efektīvāk un ātrāk izmantotu iespējas atbalstīt skartos reģionus. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas, darba ņēmēji, MVU un NVO ir smagi cietušas no dabas katastrofām, un ievērojama līdzekļu daļa ir jānovirza tiem, lai tie varētu atgūties no smagajiem postījumiem.

1.11. EESK aicina Padomi un Eiropas Parlamentu ātri apstiprināt regulu, lai tā tiek pieņemta iespējami drīzāk. Problēmas mēroga dēļ ir vajadzīga kolektīva un saskaņotāka rīcība, it īpaši tāpēc, ka strauji tuvojas aukstie gadalaiki.

2. **Vispārīgas piezīmes**

2.1. *Priekšlikuma priekšvēsture un saturs*

2.1.1. Eiropas Komisija nāca klajā ar priekšlikumu par reģionālo ārkārtas atbalstu rekonstrukcijai (*RESTORE*), ar ko groza ERAF (2021/1058) un ESF+ regulu (2021/1057), un tādā veidā reaģēja uz plūdiem Centrāleiropā un Austrumeiropā un ugunsgrēkiem Portugālē, kuri 2021. gada septembrī sākās pēc vētras Boris, jo pēc šīm ārkārtas situācijām radās ievērojamas vajadzības pēc atjaunošanas un tūlītēja atbalsta skartajām teritorijām.

2.1.2. Komisijas priekšlikuma mērķis ir nodrošināt likviditāti un mazināt finansiālo slogu dabas katastrofu skartajām dalībvalstīm, paredzot iespēju ES finansējumu jaunajām īpašajām prioritātēm, kas plānotas ERAF un ESF+, atvēlēt līdz 100 % apmērā, papildu priekšfinansējumu 30 % apmērā un maksimālo likmi ERAF un ESF+ līdzekļu pārplānošanai līdz 10 % apmērā no kopējā ERAF, ESF+ un Kohēzijas fonda piešķīruma.

2.1.3. Papildu elastība ir iespējama lielu valsts vai reģionālu dabas katastrofu gadījumā, kā noteikts ES Solidaritātes fonda (ESSF) regulā, vai pat tad, ja tās ir mazākas par ESSF regulā noteiktajām robežvērtībām, bet ar noteikumu, ka dalībvalstu kompetentās iestādes šādas katastrofas atzinušas par lielām. Retrospektīva atbilstība no 2024. gada 1. janvāra ir paredzēta pat darbībām, kuru faktiskā darbības joma ir pabeigta vai kuras ir pilnībā īstenotas.

2.1.4. Regulā (ES) 2021/1058 par ERAF jauns konkrēts mērķis tiek ietverts politikas mērķī Nr. 2 (zaļāka Eiropa ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni), savukārt tā atbalsta tvērums paliek nemainīgs un neatkāpjas no piemērojamajiem tematiskās koncentrācijas noteikumiem. Savukārt Regulā (ES) 2021/1057 par ESF+ Komisijas priekšlikumā ir paredzēti vairāki pagaidu izņēmumi un elastība, lai nodrošinātu, ka palīdzība sasniedz iedzīvotājus, iespējami samazinot birokrātiskās procedūras, bet neieviešot īpašu prioritāti.

([1]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas rezolūcija – "*Nevienu nedrīkst atstāt novārtā! – Par iekļaujošu un līdzdalīgu kohēzijas politiku sociālās, ekonomiskās un teritoriālās kohēzijas atbalstam*; OV C, C/2024/6016, 23.10.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6016/oj.

2.1.5. Priekšlikums paredz īstermiņa darba programmas un materiāli atbalstītu palīdzību, kas tiks nodrošināta bez papildu pasākumiem, sniedzot iedzīvotājiem tiešu atbalstu. Attiecībā uz veselības aprūpi seguma ilgums ir līdz 18 mēnešiem no katastrofas dienas, savukārt materiālās palīdzības gadījumā tas ir līdz sešiem mēnešiem, tādējādi dodot iespēju ātrāk reaģēt uz ārkārtas situācijām. Programmas grozījumu iesniegšanas termiņš ir četri mēneši pēc dabas katastrofas vai *RESTORE* regulas stāšanās spēkā.

2.1.6. Priekšlikumā *RESTORE* regulai nav paredzēts no Kohēzijas fonda sniegt atbalstu jaunajam konkrētajam mērķim, jo ar Līgumu tā darbības joma ir ierobežota un attiecas tikai uz transporta un vides sektoru. Tomēr dalībvalstis var pārvietot līdzekļus no Kohēzijas fonda uz ERAF, ievērojot Kopīgo noteikumu regulā paredzētos ierobežojumus (kopā līdz 20 % no sākotnējā piešķīruma).

2.1.7. Priekšlikums neparedz nekādas izmaiņas DFS saistību un maksājumu gada maksimālajos apmēros, vienlaikus paliekot pašreizējās DFS robežās un neietekmējot budžetu. Priekšfinansējums 30 % apmērā, kā arī līdz 100 % palielinātā ES finansējuma likme var izraisīt maksājumu apropriāciju agrīnu piešķiršanu 2025. un 2026. gadā, savukārt turpmākie maksājumi tiks veikti vēlākā posmā, jo vispārējā finanšu shēma nemainās. Attiecībā uz 2025. gadu Komisija ierosināja segt papildu vajadzības, nosūtot 2025. gada budžeta grozījumu vēstuli. Lai nepieļautu dubultu finansēšanu, no maksājumu pieteikumiem būtu jāatskaita izmaksas, ko sedz citi valstu vai ES instrumenti vai apdrošināšanas sabiedrības.

2.2. *Vispārīgas piezīmes*

2.2.1. EESK pauž solidaritāti ar dabas katastrofu skartajām dalībvalstīm un atzīmē, ka krīzes, piemēram, dabas katastrofas sekas var būtiski ietekmēt reģiona attīstību.

2.2.2. Nesenās dabas katastrofas Centrāleiropā, Austrumeiropā un Dienvideiropā, kā arī Valensijas pilsētā postoši skārušas šo reģionu iedzīvotājus. Daudzās pilsētās, mazpilsētās un ciemos būs vajadzīgi plaši rekonstrukcijas darbi, lai atjaunotu izpostīto infrastruktūru un aprīkojumu.

2.2.3. EESK norāda, ka jāveic tūlītēji un efektīvi pasākumi, lai mazinātu slogu vietējiem, reģionālajiem un valstu budžetiem un mazinātu risku, ka šo katastrofu dēļ varētu palielināties teritoriālā nevienlīdzība.

2.2.4. Vairākkārt kohēzijas politika tika izmantota, lai pārvarētu krīzes tūlītējās sekas. Piemēram, tas tika darīts jau no pandēmijas izraisītās krīzes pirmās dienas. Kohēzijas politika bija arī svarīgs instruments, kad sākās karš Ukrainā: tā, pamatojoties uz *CARE* regulu, palīdzēja atbalstīt pierobežas reģionus un bēgļus. Kohēzijas politika tika izmantota arī brīdī, kad pieauga elektroenerģijas rēķini, un palīdzēja maziem un vidējiem uzņēmumiem tikt galā ar šo situāciju.

2.2.5. Tomēr EESK norāda uz to, ka kohēzijas politika varētu kļūt par instrumentu reaģēšanai krīzes situācijās, aizmirstot par tās ilgtermiņa mērķiem. Nepieciešamība rast pareizo līdzsvaru starp elastīgumu un kohēzijas politikas ilgtermiņa un stratēģiskās būtības nodrošināšanu ir ļoti svarīga ES reģioniem.

2.2.6. Nesen pieņemtajā EESK rezolūcijā "Nevienu nedrīkst atstāt novārtā! Par iekļaujošu un līdzdalīgu kohēzijas politiku sociālās, ekonomiskās un teritoriālās kohēzijas atbalstam" norādīts, ka Komiteja iebilst pret visiem mēģinājumiem samazināt kohēzijas politiku vai pārveidot to par instrumentu ārkārtas situāciju risināšanai.

2.2.7. EESK uzskata, ka ES ir vajadzīgs jauns finansēšanas mehānisms, kas var piedāvāt tūlītēju un vērienīgu palīdzību, lai palīdzētu dalībvalstīm iepriekš minētajās ārkārtas situācijās. Tāpēc EESK jau ierosinājusi izveidot jaunu klimatadaptācijas fondu. Tā finansējums būtu jāpārvirza no esošajiem ES fondiem, it īpaši no Kohēzijas fonda un Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM), bet tas būtu jāpārvalda racionālā un saskaņotā veidā, izmantojot šo jauno fondu.

2.2.8. EESK uzskata, ka nevalstiskajām organizācijām (NVO) un sociālajiem partneriem ir būtiska nozīme gan kā īstenotājorganizācijām, gan kā vērtīgiem partneriem šādu programmu īstenošanas uzraudzībā, un EESK pauž gatavību veicināt plašākas debates par šādu pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaisti.

2.2.9. EESK visnotaļ aicina Komisiju pievērst vērību smagajam slogam, kas tagad gulstas uz vietējām pašvaldībām un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kuras darbojas vietējās kopienās un risina šo dabas katastrofu radītās problēmas. Šajā saistībā EESK aicina attiecīgajās prioritātēs paredzēt minimālo atbalsta līmeni vietējām pašvaldībām, sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, lai nodrošinātu, ka šādiem saņēmējiem tiek atvēlēta pienācīga līdzekļu daļa, ņemot vērā viņu aktīvo lomu kaitējumu novēršanā, kā tas bija paredzēts *FAST – CARE* priekšlikumā.

2.3. *Īpašas piezīmes*

2.3.1. EESK iesaka ierosinātās elastības iespējas attiecināt arī uz dabas katastrofām no 2023. gada otrās puses, nevis no 2024. gada 1. janvāra, un uzsver, ka plūdi, kas skāra Grieķiju 2023. gada septembrī un Slovēniju 2023. gada augustā, radīja lielus postījumus, kuru dēļ bija vajadzīgi daudzgadu un sarežģīti atjaunošanas projekti, ko dažos gadījumos sāk īstenot tikai pēc nepieciešamo pētījumu pabeigšanas. Daudzas no šīm izmaksām radīsies vēlāk, un līdz ar to būtiska nozīme jau tagad ir vienlīdzīgai attieksmei pret dalībvalstīm.

2.3.2. EESK atzīmē, ka ierosinātie pasākumi varētu pārsniegt Eiropas Komisijas priekšsēdētājas izziņoto mērķtiecīgo atbalstu un ir vēl viens piemērs, kā kohēzijas politika neatbilstoši LESD izvirzītajam mērķim tiek izmantota kā līdzeklis krīžu seku pārvarēšanai.

2.3.3. Ņemot vērā debates par nākamo DFS, EESK uzsver, ka vajadzīga efektīva, iedarbīga un vienkāršāka pasākumu papildināmība gan saistībā ar reaģēšanu krīzes situācijās, gan riska pārvaldību un novēršanu.

2.3.4. EESK skeptiski vērtē to, ka priekšlikums neparedz nekādas izmaiņas DFS saistību un maksājumu gada maksimālajos apmēros, vienlaikus paliekot pašreizējās DFS robežās un neietekmējot budžetu.

2.3.5. EESK pauž bažas par to, ka ES finansējuma piešķiršanu līdz 100 % apmērā sāk uztvert kā kohēzijas politikas normu un ka Eiropas Komisijai, domājot par jauno plānošanas periodu, ir jārod alternatīvi un stabilāki risinājumi klimata krīzes seku pārvarēšanai.

2.3.6. EESK uzskata, ka, paplašinot priekšlikuma 1.panta 1. punkta a) apakšpunktu, līdztekus atjaunošanas pasākumiem būtu jāparedz arī iespējas finansēt preventīvus pasākumus, un uzsver, ka novēršana var turpmāk aiztaupīt atjaunošanas izmaksas. EESK turklāt aicina precizēt, kā jaunās prioritātes veicina klimata mērķu sasniegšanu, jo līdzekļu pārdale var ietekmēt atbilstību attiecīgajām saistībām, ko līdz šim esam uzņēmušies pašreizējā 2021.–2027. gada plānošanas periodā.

2.3.7. EESK atbalsta ieceri īstenot īstermiņa darba programmas un sniegt materiāli atbalstītu palīdzību, kas tiks nodrošināta bez papildu pasākumiem, sniedzot iedzīvotājiem tiešu atbalstu, tomēr Komiteja aicina precizēt, kāda procedūra tiks ievērota un kā tā faktiski darbosies dalībvalstu labā. EESK aicina precizēt, kādi tieši mehānismi jāizmanto, lai piesaistītu līdzekļus, un kāda būs Eiropas Komisijas loma izmaksu kontrolē.

2.3.8. EESK uzskata, ka vajadzīga dabas katastrofu definīcija, ko attiecīgi varētu piemērot visas dalībvalstis. Svarīgs ir skaidrs priekšstats par kontekstu un par to, kādi pasākumi būs vai nebūs atbilstīgi.

2.3.9. EESK aicina veikt īpašus pasākumus attiecībā uz pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kuras smagi cietušas katastrofās, un uzsver, ka pilsoniskai sabiedrībai jāuztic aktīva loma atjaunošanas un atveseļošanas procesā.

Briselē, 2024. gada 4. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Oliver RÖPKE